

Ключевые слова: глагол, лексическая семантика, стилистическая семантика, стилистическая функция, идиостиль, языковая картина мира.

Goloyukh Larysa

STYLISTIC AND FUNCTIONAL FEATURES OF VERBS IN
MUSHKETYCK'S HISTORICAL NOVEL

The article analyzes the peculiarities of the verbs' stylistic function in Mushketyck's novels «Pogonia» and «Yasa». The connection of lexical and stylistic semantics of the verb is showed as a part of fiction.

Keywords: verb, lexical semantics, stylistic semantics, stylistic function, idiostyle

Стаття надійшла до редакції – 2.11.2011 р.

Прийнята до друку – 6.12.2011 р

УДК 821.161

ВАЛЕНТИНА КОВАЛЬ

**ЛІНГВОДИДАКТИЧНЕ БАЧЕННЯ ЯК ВАЖЛИВА
ПЕДАГОГІЧНА УМОВА ФОРМУВАННЯ
ЛІНГВОДИДАКТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ-ФІЛОЛОГІВ**

У статті розглянуто одну з важливих педагогічних умов формування лінгводидактичної компетентності майбутніх учителів-словесників – стратегічне лінгводидактичне бачення, суть якого полягає у свідомому виборі найбільш оптимальних засобів і методів для вивчення рідної та іноземної мов, а також у процесі міжкультурної комунікації. Вагому роль у цьому відіграють імітаційно-рольові ігри.

Ключові слова: лінгводидактична компетентність, міжкультурна комунікація, фахова підготовка філологів.

XXI століття диктує нові вимоги до підготовки вчителя загальноосвітньої школи. Це не панацея, а єдиний шлях успішного входження України в європейський та світовий освітні простори. Такого вчителя готує вищий навчальний заклад, а це означає, що система навчання у вищій школі має бути переглянута з позицій її змісту,

нових форм і методів підготовки майбутніх учителів-філологів. На цих аспектах наголошено в Державній національній програмі «Освіта» (Україна ХХІ століття), Законі України «Про вищу освіту», Національній доктрині розвитку освіти, Концепції мовної освіти в Україні, проекті Національної стратегії розвитку освіти в Україні на 2012 – 2021 роки та ін.

У зв'язку з цим українські лінгводидакти по-новому підходять до розуміння місця й ролі вчителя-словесника, способів досягнення поставленої мети (методи, прийоми, засоби, форми), що дозволить вивести на якісно вищий рівень підготовку фахівців у галузі мови й літератури, здатних не тільки до вузькоспеціального вирішення внутрішніх чи зовнішніх філологічних проблем, але насамперед до компаративного аналізу лінгвопрезентацію концептосфер різних етносів.

Запропонована нами в попередніх розвідках модель формування лінгводидактичної компетентності майбутніх учителів-філологів передбачає використання для досягнення поставленої мети комплексу педагогічних умов, під якими ми розуміємо сукупність заходів педагогічного процесу, які, з одного боку, забезпечують досягнення студентами необхідного рівня сформованості лінгводидактичної компетентності, а з іншого – сприяють підвищенню ефективності цього процесу.

Зрозуміло, що результативність роботи будь-якої системи залежить насамперед від того, в яких умовах вона функціонує. Для педагогічних систем адекватний вибір умов здатний забезпечити не тільки стійкі показники окремих педагогічних результатів, а й стабільне покращення якості освіти загалом. Педагогічні умови формування лінгводидактичної компетентності майбутніх учителів виступають завершальною стадією побудованої нами моделі, характеризують сферу її ефективного використання, а також відображають напрямок і зміст перспективного розвитку. Нами визначено такий комплекс педагогічних умов:

- забезпечення особистісно орієнтованого характеру навчання на основі ідей міжкультурної комунікації;
- формування свідомої мотивації студентів на оволодіння лінгводидактичною компетентністю;
- розвиток у студентів стратегічного лінгводидактичного бачення у процесі вибору найбільш оптимальних засобів і методів навчання мови та у процесі міжкультурної взаємодії.

Метою нашої статті є аналіз лінгводидактичного бачення як однієї з важливих педагогічних умов формування лінгводидактичної компетентності у студентів-філологів.

У процесі своєї професійно-педагогічної діяльності майбутній фахівець повинен уміти проектувати і стратегічно адекватно моделювати навчальну діяльність учнів по засвоєнню рідної мови як основного засобу розуміння української етнокультури та іноземної мови як засобу міжкультурної комунікації. При цьому сам учитель-філолог повинен бути готовий брати участь у міжкультурній взаємодії, спираючись на свої лінгводидактичні знання. Це насамперед стає очевидним у тих навчальних закладах, де готують фахівців за кількома філологічними напрямками, як-от: українська мова і література та російська мова і література; українська мова і література та польська мова; українська мова і література та англійська мова і література та ін.

Під стратегічним лінгводидактичним баченням ми розуміємо вміння майбутніх фахівців виробляти лінгводидактичні стратегіями і мовленнєво-поведінкові стратегії в ході своєї професійної діяльності. У нашому дослідженні лінгводидактичні стратегіями ми потрактуємо як здатність фахівця встановлювати різноманітні асоціативні зв'язки у процесі розуміння, особистісного осмислення і творчого освоєння побаченого, почутого або прочитаного, письмового або усного мовного матеріалу, використовуючи індивідуальні засоби виразності. При цьому пошук ефективних лінгводидактичних стратегіями вирішення професійних завдань пов'язаний із використанням усієї палітри засобів вербальної і невербальної виразності пізнавальної та комунікативної діяльності вчителя. Аргументуємо вибір цієї умови формування лінгводидактичної компетентності майбутнього вчителя також тим, що в майбутній професійній діяльності стратегіями дозволять спеціалісту орієнтуватися в культурному і міжкультурному просторі на більш високому особистісно-осмисленому творчому рівні.

Застосування лінгводидактичних стратегіями у професійно-педагогічній діяльності ґрунтується на використанні вчителями-філологами оптимальних способів уведення інформації навчального матеріалу, з урахуванням принципів комунікативності та творчої самоактуалізації, для його подальшого закріплення і застосуваннями учнями.

Лінгвісти і методисти, які займаються питаннями міжкультурної комунікації, пропонують поряд із терміном «лінгводидактичні стратегії»

застосовувати термін «мовленнєво-поведінкові стратегії». Наприклад, Г. В. Єлізарова, вивчаючи принципи формування міжкультурної компетентності, звертається до принципу мовленнєво-поведінкових стратегій як до одного з основних. Суть цих стратегій авторка розуміє як магістральну лінію поведінки, яка ґрунтується на знаннях про культурні універсалії, про власне культурні цінності та способи їх відображення в поведінці, на аналогічних знаннях, що стосуються культури мови, що вивчається, на знаннях про можливий конфлікт або взаємодії культур, на знаннях про способи медіації під час такої взаємодії, мотивації до придбання таких знань, на емпатичному ставленні до подій та до залучених у них індивідів, на вміннях динамічно втілити всі ці знання й відносини в актуальні дії в ситуаціях спілкування [2, 203].

У навчальному процесі принцип мовленнєво-поведінкових стратегій може втілюватися шляхом послідовного вивчення культурних універсалій тими способами, якими вони відображаються в моделях вербальної і невербальної поведінки. Проте набагато ефективніше відстежувати комбінований, взаємозалежний прояв культурних універсалій у реальній дійсності і виробляти вміння враховувати їх у власній поведінці й поведінці співрозмовників. На жаль, студентам філологічних факультетів більшості педагогічних ВНЗ не завжди вдається брати участь у реальному спілкуванні з носієм мови, що вивчається, у зв'язку з відсутністю можливості для всіх студентів пройти стажування за кордоном. Однак ситуація спілкування може бути наближена до умов реальної ситуації спілкування з носієм мови за допомогою використання, наприклад, імітаційних сюжетно-рольових ігор на уроках.

Для практичної реалізації в навчальному процесі в педагогічному ВНЗ розвитку у студентів стратегічного лінгводидактичного бачення викладач має:

- організувати спільну (викладач – студенти) навчальну комунікативну діяльність;
- організувати активну взаємодію студентів між собою;
- організувати міжфакультетську і міжвузівську проектну діяльність студентів;

– відбирати для студентів автентичні текстові матеріали та розробляти відповідні методичні рекомендації;

– забезпечувати зміну напруження й релаксації у процесі навчання (під час роботи над проектом чи в ігровій ситуації);

– формувати лінгводидактичні вміння й навички в умовах, максимально наближених до природної комунікації в ході сюжетно-рольових ігор;

– розробляти спільно зі студентами ефективні педагогічні стратегії в контексті професійної діяльності шляхом створення авторських технологій, адаптаційних програм і методичних систем.

Результатом такої діяльності викладача стане:

– обмін особистісними смислами створення культурного спілкування, спрямованого на засвоєння різноманітних елементів освітнього простору;

– наближення студентів до умов реального автентичного спілкування з носіями іншої культури;

– залучення студентів до узагальнення й обміну потенціалами інноваційної діяльності зі студентами філологічних факультетів інших ВНЗ;

– подальше застосування студентами мовного матеріалу під час шкільних практик;

– відкриття студентам можливостей для максимального використання пам'яті, уяви і творчих можливостей;

– сприйняття студентами процесу навчання як моделі реального міжкультурного спілкування;

– складання, опис та аналіз студентами тексту взаємодії з майбутніми учнями в педагогічному процесі внаслідок умілого використання індивідуальних лінгводидактичних стратегем.

Однак зважаючи на тенденції розвитку освіти на нинішньому етапі, всі ці дії можуть бути реалізовані тільки з опорою на метод проектів та ігрові технології. Адже саме за допомогою ігрових вправ і методу проектів формується мотивація студентів на оволодіння лінгводидактичною компетентністю, і саме вони забезпечують студентам досвід координації дій у вирішенні спільних навчальних та лінгводидактичних завдань.

Метод проектів завжди орієнтувався на самостійну роботу – індивідуальну, парну, групову, яку студенти виконують протягом певного часу. Цей метод обмежено поєднується з груповим підходом

до навчання. Метод проектів завжди допускає вирішення якоїсь проблеми, що передбачає інтегрування знань, умінь з різних галузей науки, техніки, технології, творчості. Робота за методом проектів передбачає не тільки наявність та усвідомлення якоїсь проблеми, а й процес її розкриття, вирішення, що включає чітке планування дій, наявність задуму чи гіпотези вирішення проблеми, чіткий розподіл ролей, тобто завдань для кожного учасника проекту за умови тісної взаємодії. Результати виконання проектів мають бути «відчутними», предметними, готовими до застосування. Вони можуть бути представлені у вигляді відеофільму, альбому, альманаху, збірки творів, колажу, газети, наукової роботи.

Таким чином, основними вимогами до використання методу проектів є: наявність значущої в дослідницькому, творчому плані проблеми, що вимагає інтегрованого знання, дослідницького пошуку для її вирішення; практична, теоретична, пізнавальна значущість передбачуваних результатів; самостійна (індивідуальна, парна, групова) діяльність студентів; визначення кінцевих цілей спільних або індивідуальних проектів; визначення базових знань з різних галузей, необхідних для роботи над проектом; структурування змістовної частини проекту із зазначенням поетапних результатів.

За типологічною ознакою можна диференціювати різні типи проектів:

– за домінуючим у проекті методом: а) дослідні проекти, що потребують добре продуманої структури, чітко визначених цілей, соціальної значущості застосовуваних методів; б) творчі, не мають, як правило, детально відпрацьованої структури, яка тільки передбачається, окреслюється і далі розвивається, порядкуючись інтересам учасників проекту; в) ігрові, в яких учасники обирають певні ролі, зумовлені характером і змістом проекту; г) інформаційні, спочатку спрямовані на збір інформації, її аналіз та узагальнення фактів;

– за домінуючим змістовним аспектом: а) літературно-творчі; б) природничо-наукові; в) екологічні; г) лінгвістичні; г) методичні та ін.;

– за характером координації проекти можуть бути: а) з відкритою координацією, коли керівник бере участь у проекті, спрямовуючи роботу, організовуючи окремі етапи проекту або діяльність окремих учасників; б) з прихованою координацією, коли керівник виступає в ролі одного з рядових учасників проекту.

На нашу думку, найбільш оптимальним для нашого дослідження є ігровий проєкт, оскільки він, імітуючи типові ситуації внутрішньокультурного та міжкультурного спілкування і спілкування між майбутніми вчителями та учнями, дозволяє зняти бар'єр між теоретичною і практичною підготовкою майбутнього фахівця і застосувати лінгводидактичну компетентність через рольову взаємодію. Оскільки в ролі координатора проєкту в умовах ВНЗ виступає викладач, то йому доведеться брати участь у проєкті у функції організатора. Отже, для формування лінгводидактичної компетентності доцільним видається використання ігрового типу проєкту з відкритою координацією.

Гра поряд із працею й навчанням – один з основних видів діяльності людини, специфічний феномен нашого існування. Гра – це вид діяльності в умовах ситуацій, спрямованих на відтворення і засвоєння суспільного досвіду, в якому складається й удосконалюється самоврядування. У структуру гри як процесу входять: а) ролі, обрані гравцями; б) ігрові дії як засіб реалізації цих ролей; в) ігрове використання предметів, тобто заміщення реальних речей ігровими, умовними; г) реальні відносини між гравцями; ґ) (зміст) – сфера дійсності, умовно відтворена у грі.

Гру як метод навчання, передачі досвіду старших поколінь молодшим люди використовували здавна. Нині, коли перспективним напрямком в освіті є прийоми активного навчання, тому що вони забезпечують більш високий порівняно з традиційною методикою ступінь прояву студентами пізнавальної самостійності, ігрові технології знайшли широке застосування і в стінах вищих навчальних закладів. Вершиною освітньої еволюції у сфері ігрових технологій є імітаційна сюжетна або рольова гра. Саме такий вид гри є однією з умов формування лінгводидактичної компетентності, оскільки саме він дозволяє імітувати ситуації, які можуть виникнути у фахівця в майбутній професійній діяльності або у процесі міжкультурної взаємодії з носієм іншої лінгвокультури.

Імітаційна рольова гра – одна з форм організації мовної ситуації, яка використовується в навчальних цілях. В основі рольової гри лежить організоване мовне спілкування учасників відповідно до розподілених між ними ролей та ігрового сюжету. У ході гри ситуація програється кілька разів і при цьому кожен раз у новому варіанті. Незважаючи на чіткі умови гри, в ній обов'язково є елемент несподіванки, тому для неї характерна спонтанність промови. Мовне спілкування, що включає

не тільки власне мову, але і жест, міміку, має цілеспрямованість і носить обов'язковий характер.

У структурі імітаційної рольової гри виділяються такі компоненти, як ролі, вихідна ситуація, рольові дії. Перший компонент – ролі. Підбір ролей у грі має здійснюватися таким чином, щоб формувати у студентів активну життєву позицію, кращі особистісні та професійні якості. Другий компонент – вихідна ситуація. При створенні ситуації необхідно враховувати й обставини реальної дійсності, і взаємини комунікантів. Виокремлюють такі компоненти ситуації: 1) суб'єкт, 2) об'єкт (предмет розмови), 3) ставлення суб'єкта до предмета розмови, умови мовленнєвого акту. Третій компонент – дії, які виконують студенти, граючи певну роль. Рольові дії як різновид ігрових дій органічно пов'язані з роллю – головним компонентом рольової гри – і становлять основну, неподільну одиницю розвинутої форми гри. Вони включають вербальні і невербальні дії, використання бутафорії.

У ході імітаційної рольової гри виконуються такі правила:

- студенти повинні вміти поставити себе в ситуацію, яка може виникнути в реальному житті (у процесі взаємодії з майбутніми учнями, під час спілкування з носієм рідної мови – представником іншого діалекту чи носієм іноземної мови);

- студенти повинні адаптуватися до своєї ролі і в запропонованій ситуації, при цьому в одних випадках вони можуть грати самого себе, а в інших – обрати уявну роль;

- учасникам рольових ігор необхідно вести себе так, немовби все відбувалося в реальному житті.

Отже, розвиток у студентів стратегічного лінгводидактичного бачення спрямований на пошук майбутніми фахівцями ефективних лінгводидактичних стратегем вирішення професійних завдань з використанням усієї палітри засобів вербальної і невербальної виразності пізнавальної та комунікативної діяльності вчителя. Методико-технологічним інструментом формування лінгводидактичної компетентності є імітаційно-ігрові методи та метод проектів, які забезпечують більш високий порівняно з традиційною методикою ступінь прояву студентами мотивації, пізнавальної самостійності, а також дозволяють перевести студента з позиції об'єкта на рівень суб'єкта навчальної діяльності, що підвищує якість мовної та професійної підготовки майбутніх учителів.

Література

1. Державна національна програма «Освіта (Україна ХХІ століття)». – К., 1994. – 61 с.
2. Елизарова Г. В. Культура и обучение иностранным языкам / Г. В. Елизарова. – СПб. : Союз, 2001. – 291 с.
3. Закон України «Про вищу освіту». – К., 2002. – 69 с.
4. Концепція мовної освіти в Україні // Освіта України. – 2011. – № 1-2. – С. 6-7.
5. Національна доктрина розвитку освіти / Освіта в Україні. Нормативна база [2-е вид.]. – К. : КНТ, 2006. – С. 264-280.
6. Проект Національної стратегії розвитку освіти в Україні на 2012 – 2021 роки // <http://www.mon.gov.ua>.

Валентина Коваль

ЛИНГВОДИДАКТИЧЕСКОЕ ВИДЕНИЕ КАК ВАЖНОЕ ПЕДАГОГИЧЕСКОЕ УСЛОВИЯ ФОРМИРОВАНИЯ ЛИНГВОДИДАКТИЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ-ФИЛОЛОГОВ

В статье рассматривается одно из важных педагогических условий формирования лингводидактической компетентности будущих учителей-словесников – стратегическое лингводидактическое видение, сущность которого заключается в сознательном выборе наиболее оптимальных средств и методов изучения родного и иностранного языков, а также в процессе межкультурной коммуникации. Существенная роль в этом принадлежит имитационно-ролевым играм.

Ключевые слова: лингводидактическая компетентность, межкультурная коммуникация, профессиональная подготовка филологов.

Valentyna Koval

LINGUODIDACTIC VISION AS IMPORTANT CONDITION OF PEDAGOGICAL LINGUODIDACTIC COMPETENCE OF FUTURE TEACHERS PHYSICISTS

The article looks at one of the most pedagogical conditions of the formation linguodidactic competence of future philologists. It's studies linguodidactic strategic vision, the essence of which consciously courses the most optimal teaching methods and aids for studying native and foreign languages during the process of intercultural communication. The imitation-role games play the most important role in this process.

Keywords: linguodidactic competence, intercultural communication, training for philologists.

Стаття надійшла до редакції – 16.11.2011 р.

Прийнята до друку – 6.12.2011 р.